

УДК 911.9

В. В. УДОВИЧЕНКО, канд. геогр. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
МСП-01601, м. Київ, просп. Глушкова, 2А
reussite303@gmail.com

ЛАНДШАФТНА ПОЗИЦІЙНО-ДИНАМІЧНА СТРУКТУРА ТЕРИТОРІЇ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті знайшли своє відображення сутність поняття позиційно-динамічної структури території, система її таксономічних одиниць, критерії виділення й розуміння. Із найбільшим ступенем детальності схарактеризовано систему критеріїв виділення парадинамічних ландшафтних районів – головної операційної одиниці регіональної позиційно-динамічної структури території Лівобережної України; представлено результати графічного та картографічного моделювання такої структури з урахуванням регіональної специфіки прояву динамічних процесів. Окремо звернено увагу на можливості використання отриманих результатів для потреб обґрунтування й розробки системи таксономічних одиниць та відповідних документів з ландшафтного планування території.

Ключові слова: ландшафт, позиційно-динамічна структура, парадинамічний район, таксономічна одиниця, ландшафтне планування

Udovychenko V. V.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

LANDSCAPE POSITIONAL-DYNAMIC STRUCTURE OF THE LEFT BANK THE DNIPRO RIVER OF UKRAINE TERRITORY: REGIONAL ASPECT

Definition of positional-dynamic structure, the system of its taxonomic units, and criteria of their comprehension and division are taken into account in this article. Paradyamic landscape regions and criteria of its division are characterized with the highest level of minuteness. Paradyamic landscape region is understood as the key operating units of regional positional-dynamic structure of the Left bank the Dnipro river of Ukraine territory. The results of graphical and mapping modeling such structure according to the specificity of dynamic processes are presented. Emphasis is placed on the opportunity to use obtained results for the needs to substantiation and validation the key units and relevant documents of landscape planning.

Keywords: landscape, positional-dynamic structure, paradyamic region, taxonomic unit, landscape planning

Удовиченко В. В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ЛАНДШАФТНАЯ ПОЗИЦИОННО-ДИНАМИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА ТЕРРИТОРИИ ЛЕВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЫ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье нашли свое отображение сущность понятия позиционно-динамической структуры территории, система ее таксономических единиц, критерии их выделения и понимания. С наибольшей степенью детальности охарактеризовано систему критериев выделения парадинамических ландшафтных районов – главной операционной единицы региональной позиционно-динамической структуры территории Левобережной Украины; представлено результаты графического и картографического моделирования такой структуры с учетом региональной специфики проявления динамических процессов. Отдельно обращено внимание на возможности использования полученных результатов для нужд обоснования и разработки системы единиц и соответствующих документов по ландшафтному планированию территории.

Ключевые слова: ландшафт, позиционно-динамическая структура, парадинамический район, таксономическая единица, ландшафтное планирование

Вступ

Постановка проблеми. У зв'язку зі змінами характеру й типу землеустрою території, інтенсивності та масштабів використання актуальних систем природокористування, ступеня трансформації ландшафтів, назрілою нагальною необхідністю регулювання сільськогосподарської, містобудівної, рекреаційної, природоохоронної та інших видів діяльності людини, реалізація проце-

дури й інструментарію ландшафтного планування усе більше привертають до себе увагу науковців-дослідників. Попри це, ніні ландшафтне планування, зокрема, на теренах України, все ще знаходиться на стадії свого становлення та первинного впровадження, адже відсутні його чітко алгоритмізовані процедура, методика, методи, методологія та, як результат, конкретні програми, плани чи проекти, за винятком пілотних. Крім того, досвід застосування конкре-

тних ландшафтних планів у різних галузях господарства (лісовому, агровиробничому, містобудівному та ін.) та, навіть, у генеральній схемі планування України, все ще доволі незначний. У зв'язку з цим та з тим, що для потреб реалізації ландшафтного планування на практиці необхідна чітка методика та система методичних прийомів, які би дозволили до певної міри алгоритмізувати його основні операції, розробка процедури аналізу ландшафтно-структури території, поглиблення її окремих аспектів реалізації, в тому числі, шляхом вивчення позиційно-динамічної структури території, виявляються вкрай важливим та актуальним завданням.

Дослідження парадинамічних ландшафтних систем та рубежів контрастності географічного середовища має виняткове наукове значення, зокрема, для потреб пізнання специфіки функціонування й динаміки ландшафтних комплексів, а також закономірностей їх просторого розміщення.

Початок розуміння, обґрунтування в науці та вивчення позиційно-динамічної ландшафтно-структури території пов'язують із введенням у комплексну фізичну географію Ф.М. Мільковим концепції «контрастності середовища» (принципу контрастності) (1966 р.) [5], яка згодом набула фундаментального значення щодо пізнання закономірностей географічної оболонки. У відповідності до неї, виділяється два типи контрастності середовища: вертикальна та горизонтальна. Наявність вертикальної контрастності зумовлює існування горизонтальної, виразом якої є наявність парадинамі-

чних та парагенетичних ландшафтних систем. При цьому особливістю парадинамічних комплексів є те, що вони виражені тим краще й чіткіше, чим більш контрастними є їх члени.

Започаткований Ф. М. Мільковим принцип контрастності розвитку набув у численних наукових роботах, присвячених питанням вивчення й аналізу позиційно-динамічної структури території та парадинамічних ландшафтних комплексів [наприклад, 1]. Проте, незважаючи на доволі розроблений теоретико-методологічний апарат, даний напрямок наукових досліджень, зокрема, регіонального типу, залишається вкрай слабо опрацьованим. Так, практично відсутні розробки, які би стосувалися території України та території її Лівобережжя, зокрема. Взагалі не представлені роботи, у яких би досвід вивчення парадинамічних ландшафтних комплексів було би застосовано для потреб розробки й впровадження програм, схем чи проектів ландшафтного планування. Саме цим і була зумовлена необхідність реалізації автором даного дослідження.

Отже, **метою** даної роботи є розробити та обґрунтувати алгоритм аналізу позиційно-динамічної структури території, виокремлення її таксономічних одиниць та їх картографування, в якості одного з етапів реалізації інструментарію ландшафтного планування; визначити специфіку використання означеного підходу в умовах різних типів та видів ландшафтів, місцевостей та урочищ, а також актуальних систем природокористування.

Методика

Регіон дослідження (територія Лівобережної України у складі Чернігівської, Сумської, Полтавської та Харківської адміністративних областей) включає ландшафти Поліської моренно-флювіогляціальної рівнини, лісостепові ландшафти Придніпровської низовини та південно-західних відрогів Середньоросійської височини, специфіку розвитку та функціонування яких можна розглядати за парадинамічними ландшафт-

ними комплексами. В якості аналітичних методів виконання дослідження даного регіону за обраним аспектом виступали: джерелознавчий аналіз наявних напрацювань з окресленої проблематики й виявлення конкретних невирішених раніше питань, індукції і дедукції, аналізу та синтезу, графічного та картографічного моделювання, порівняльно-географічний.

Результати досліджень

Позиційно-динамічна ландшафтна структура території – це такий тип ландшафтно-структури, у якому відображення знаходять залежність сукупності природних

умов території та процесів, що відбуваються, від положення ландшафтних комплексів відносно ландшафтозначимих каркасних ліній. Вздовж таких ліній відбувається змі-

на напрямку й інтенсивності горизонтальних речовинно-енергетичних потоків (поверхневого та ґрунтового стоку, вітропотоків у діяльному шарі атмосфери тощо), якими зумовлені численні ландшафтні процеси у своєму виникненні та перебігу, зокрема: площинна та глибинна ерозія, дефляція, підтоплення, забруднення ґрунтів продуктами техногенезу та ін. Виникнення, активність перебігу й територіальні закономірності розвитку та прояву згаданих процесів залежать від інтенсивності речовинно-енергетичних потоків.

Таким чином, позиційно-динамічна ландшафтна структура (далі ПДЛС) території відображає залежність природних умов від висоти місцевості, положення ландшафтних контурів відносно ландшафтозначимих меж, вздовж яких відбувається зміна інтенсивності й напрямку горизонтальних потоків. В межах таксономічних одиниць позиційно-динамічної ландшафтної структури єдиного ієрархічного рівня інтенсивність потоків в цілому буде однаковою [2, 4]. Отже, зважаючи на це, поєднання позиційно-динамічного та басейнового підходів дослідження виявляється беззаперечно ефективним щодо вивчення особливостей переміщення забруднюючих речовин та проектування ландшафтно-планувальних схем й розробки відповідної системи оптимізаційних заходів.

У відповідності до визначення Ф.М. Мількова, під парадинамічним (позиційно-динамічним) ландшафтним комплексом розуміється «...система просторово суміжних регіональних або типологічних одиниць, яка характеризується наявністю взаємобміну між речовиною та енергією» [5, с. 46].

Територіальні одиниці ПДЛС виділяються таким чином, аби у їх межах інтенсивність сучасних динамічних процесів, пов'язаних із речовинно-енергетичними потоками, була в цілому однаковою [3]. Саме тому межами між одиницями ПДЛС території виступають місця найбільших градієнтів горизонтальних потоків. У більшості випадків вони відповідають каркасним лініям рельєфу – вододільній, тальвегу, бровці, підшві схилю та лініям його перегинів, вздовж яких відбувається істотна зміна інтенсивності поверхневого стоку і, відповідно, водно-ерозійних процесів, а також вітропотоків у діяльному шарі атмосфери (від якого залежить дефляція), часто – й

ґрунтових потоків та пов'язаних із ними процесів.

В якості рубежів зміни інтенсивності горизонтальних потоків виступають також межі між різними за фільтраційними властивостями групами ґрунтів та породами зони аерації. У таких смугах змін зазнає інтенсивність ґрунтового потоку та геохімічної міграції елементів. Часто дані фільтраційні межі бувають добре вираженими у рельєфі та, у ряді випадків (і це підтверджують результати дослідження), співпадають з його каркасними лініями.

Загальне положення ландшафтних комплексів відносно каркасних ліній рельєфу визначає динамічний аспект ландшафтної структури території, що досліджується, морфолого-генетичні відношення якої враховуються лише у тій мірі, у якій вони пов'язані з цими лініями [3]. З іншого боку, каркасні лінії рельєфу обмежують певні його форми та елементи, які, у свою чергу, часто бувають еволюційно-генетично зумовленими, тому згадані закономірності знаходять специфічне відображення і у позиційно-динамічній ландшафтній структурі території.

Таксономічними одиницями позиційно-динамічної ландшафтної структури є ландшафтні смуги, сукупність яких формує ландшафтні яруси, які, у свою чергу, є основою виділення парадинамічних ландшафтних районів (таблиця 1).

Так, *парадинамічні ландшафтні смуги* – це група урочищ/фацій, які мають спільне положення відносно ландшафтозначимих рубежів зміни інтенсивності горизонтальних речовинно-енергетичних потоків, та які характеризуються в результаті цього одноманітністю видів фізико-географічних процесів й особливостей їх перебігу. В межах однієї парадинамічної ландшафтної смуги горизонтальні потоки мають спільний напрямок та у всіх її точках – однакові градієнти. Отримали таксони даного ієрархічного рівня таку назву через те, що під час реалізації ландшафтного картографування позиційно-динамічної структури території дослідження (див. інші роботи автора) вони, оперізуючи каркасні лінії рельєфу, часто набувають форму смуг. Хоча, в окремих випадках, вони бувають ізотермічної, кільцевої та інших форм в умовах розвитку, наприклад, пласких слабодренованих вододільних рівнин, болотних масивів, подів тощо.

Таблиця 1

Таксономічна система одиниць позиційно-динамічної ландшафтної структури території та критерії їх виділення (укладено автором)

Таксон	Критерії виділення
Парадинамічний ландшафтний район	система ландшафтних ярусів, пов'язаних між собою однонаправленими горизонтальними потоками та спільністю напрямку таких потоків, які мають напрямок від єдиного осередку формування «виходів» потоків, радіально розходяться у напрямку ландшафтних ярусів схилів та рівнин нижче розташованих геоморфологічних рівнів і прямують до осередків «входів» (парадинамічних осей) долин стоку
Парадинамічний ландшафтний підрайон	сукупність (підсистема) ландшафтних ярусів однієї макроекспозиції, які у своєму розміщенні співпадають з певною частиною (лівою чи правою) басейну річки
Парадинамічний ландшафтний ярус	положення сукупності територіально-суміжних та пов'язаних односпрямованими речовинно-енергетичними потоками ландшафтних смуг відносно каркасних ліній рельєфу (гіпсометричних рубежів), висотного положення на елементі рельєфу та ярусної диференціації території схожість морфології рельєфу єдність сучасних факторів рельєфотворення й осадконакопичення спільність ґрунтово-фітоценотичного та мікрокліматичного процесів єдність набору фізико-географічних процесів
Парадинамічна ландшафтна смуга	спільне положення групи урочищ/фацій відносно ландшафтозначимих рубежів щодо зміни інтенсивності й напрямку горизонтальних речовинно-енергетичних потоків, які у всіх точках мають однакові градієнти одноманітні види й особливості перебігу фізико-географічних процесів

Необхідність та обґрунтованість виділення наступної таксономічної одиниці позиційно-динамічної структури – *парадинамічного ландшафтного ярусу* – зумовлені тим, що з каркасними лініями рельєфу тісно пов'язані ландшафтні смуги, які через це відображають залежність комплексу природних факторів та процесів від висотного положення на елементі рельєфу, що призводить до розвитку ярусної диференціації територій, в т.ч. рівнинних. Отже, ландшафтний ярус – це таксономічна територіальна одиниця позиційно-динамічної ландшафтної структури, яка являє собою сукупність територіально-суміжних та пов'язаних односпрямованими речовинно-енергетичними потоками ландшафтних смуг, що мають спільне висотне положення відносно гіпсометричних рубежів, яке визначає зміну провідних факторів ландшафтної динаміки.

Таким чином, кожен ландшафтний ярус відрізняється від іншого за сукупністю наступних характерних рис, які одночасно являють собою фактори їх диференціації:

- а) висотне положення, оскільки розміщується кожен ярус в певному діапазоні висот (має спільність висотної позиції);
- б) схожість морфології рельєфу;
- в) єдність сучасних факторів рельєфотворення й осадконакопичення;
- г) спільність ґрунтово-фітоценотичного та мікрокліматичного процесів;

д) єдність набору фізико-географічних процесів, що мають місце.

Важливість та значущість виділення парадинамічних ландшафтних ярусів регіону дослідження у контексті реалізації інструментарію ландшафтного планування зумовлюються тим, що сукупність урочищ у їх межах та їх властивості визначають придатність ділянок до зрошення, розорення, будівництва й прокладання трас комунікацій тощо, та реакцію ландшафтів на них, оскільки такі характеристики, як морфологія рельєфу, рівень, тип та ступінь мінералізації ґрунтових вод, структура ґрунтового покриву, засоленість та глеюватість ґрунтів й ґрунтовірних порід та інші в межах одного ландшафтного ярусу залишаються близькими, а, отже, такими (однотипними), до яких може бути застосовна єдина система оптимізаційних ландшафтно-планувальних заходів.

Парадинамічний ландшафтний район – найвища таксономічна одиниця позиційно-динамічної ландшафтної структури території дослідження регіонального рівня; система ландшафтних ярусів, пов'язаних між собою в цілому односпрямованими горизонтальними потоками та об'єднаних у єдиний район за спільністю напрямку таких потоків. Таким чином, парадинамічний район – це сукупність ландшафтних ярусів, пов'язаних такими горизонтальними речо-

винно-енергетичними потоками, які беруть свій початок від загального «центрального місця» – осередку формування «виходів» потоків, та ландшафтного ярусу, що займає панівне висотне (гіпсометричне) положення; з'єднуються лініями току, що радіально розходяться від нього, у напрямку ландшафтних ярусів схилів та рівнин нижче розташованих геоморфологічних рівнів (рис. 1). В якості осей «входів» (парадинамічних осей) таких потоків виступають гідрографічні об'єкти та долини стоку. Отже, шляхом прояву та перебігу речовинно-енергетичних потоків у окресленому напрямку, ландшафтні яруси об'єднуються у єдину динамічну систему високого таксономічного рівня.

Парадинамічний ландшафтний район часто буває поділений на *парадинамічні ландшафтні підрайони*, які являють собою сукупність ландшафтних ярусів, що мають одну макроекспозицію схилів та, відповідно, підсистему ландшафтних ярусів. Як правило, такі таксономічні одиниці у своє-

му розміщенні співпадають із певною частиною (лівою чи правою) басейну річки [3]. Причиною виникнення спрямованих речовинно-енергетичних горизонтальних потоків та зв'язків між геосистемами парадинамічного району і підрайону виступають просторові градієнти властивостей природного й антропогенно зміненого ландшафту. Для потреб ландшафтно-екологічного обґрунтування ландшафтно-планувальних планів та схем особливого значення набувають два провідні градієнти, які «керують» численними динамічними процесами у ландшафті. Це: 1) *топографічний градієнт*, пов'язаний із різницею висот денної поверхні, та з наявністю якого пов'язаний розвиток площинної й глибинної ерозії, акумуляція матеріалу, геохімічна міграція елементів тощо, та 2) *гідралічний градієнт*, який зумовлюється різницею глибин залягання та рівнів ґрунтових вод, та з наявністю якого пов'язані такі процеси, як підтоплення, заболочування, гравігенні процеси. Саме градієнти являють собою безпосередню при-

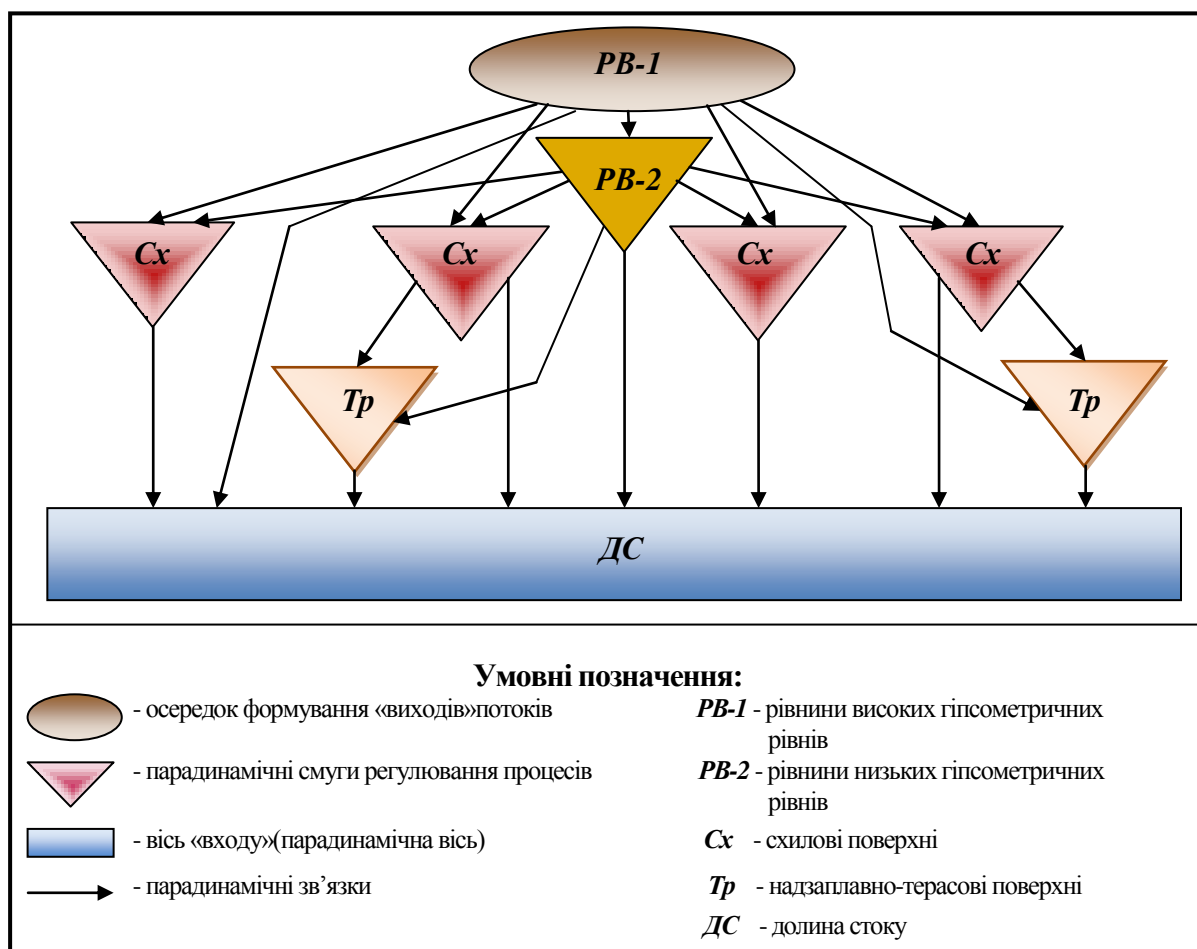

Рис. 1 – Система горизонтальних зв'язків (речовинно-енергетичних потоків) у складі парадинамічного ландшафтного району (укладено автором)

чину виникнення найважливіших динамічних процесів, а також визначають інші, похідні від них, градієнти (термічний, баричний, градієнт зволоження та інші), які, у свою чергу, виявляються безпосереднім джерелом численних змін ландшафтів (наприклад, сукцесії рослинності за ксероморфно-гідроморфним рядом, перенесення насіння та спор, засолення-розсолення ґрунтів тощо). Як правило, топографічний та гідравлічний градієнти доволі тісно пов'язані між собою за спрямованістю та призводять до утворення єдиного системотвірного речовинно-енергетичного потоку.

Специфіка ландшафтних районів і ярусів та їх вивчення у контексті реалізації інструментарію ландшафтного планування є ефективним для потреб його техніко-економічного обґрунтування й розробки регіональної ландшафтно-планувальної схеми та програми. Вивчення ж парадинамічних ландшафтних смуг є необхідною складовою розробки й обґрунтування ландшафтного плану.

Регіональні риси позиційно-динамічної ландшафтно-структури території Лівобережної України у робочому масштабі 1:3 000 000 було визначено й вивчено шляхом ідентифікації, параметризації та вербалізації системи парадинамічних ландшафтних районів і підрайонів (за сукупністю ландшафтних ярусів) як одиниць найвищого таксономічного рівня такої структури.

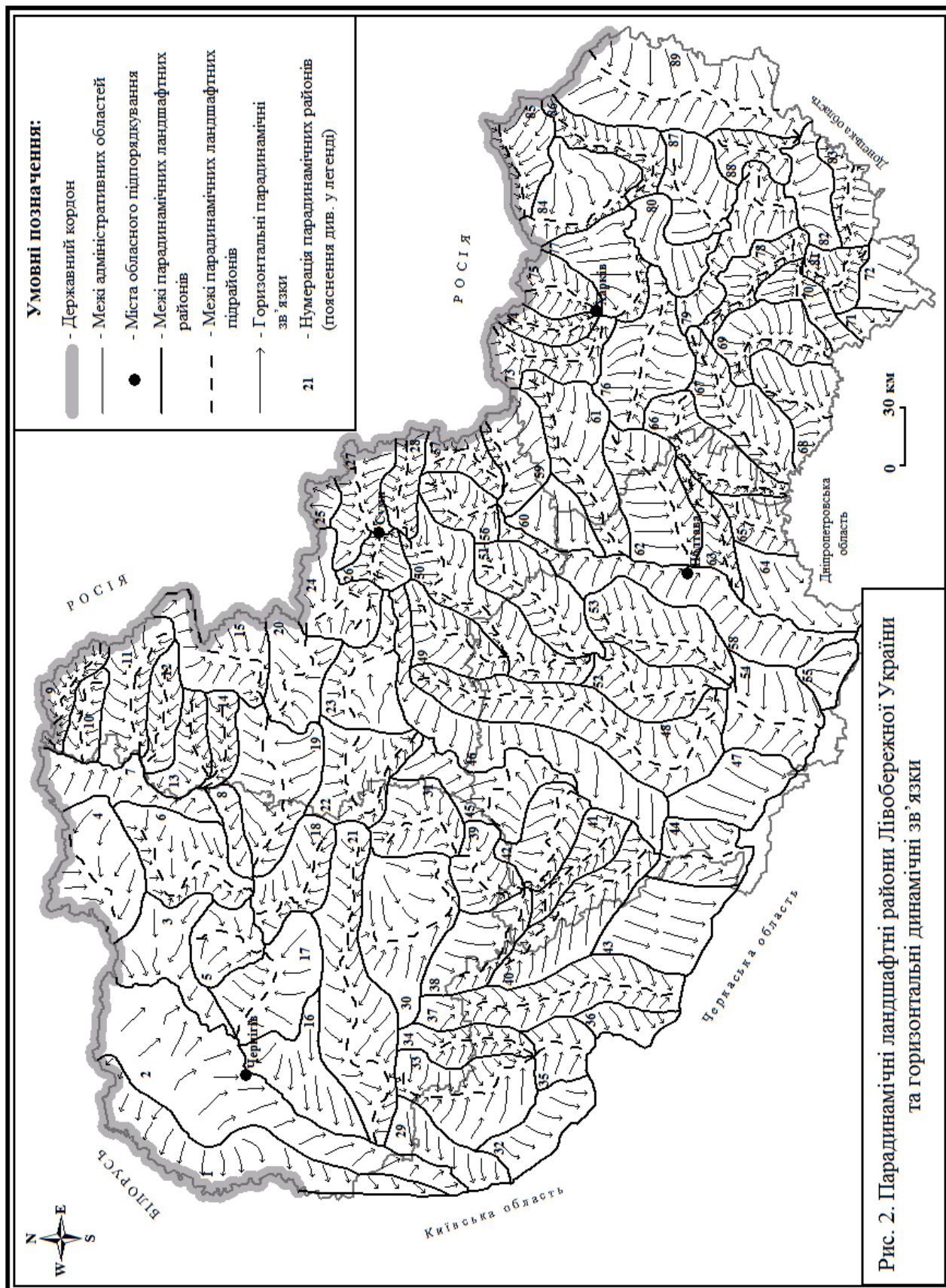
Так, система парадинамічних ландшафтних районів території Лівобережної України була виокремлена у відповідності до критеріїв, означених вище, та зважаючи на тезу про те, що топографічний та гідравлічний градієнти, являючи собою безпосередню причину виникнення найважливіших динамічних процесів, призводять до утворення єдиного системотвірного речовинно-енергетичного потоку, спрямованого від загального осередку формування «виходів» потоків, що з'єднується радіальними лініями току ландшафтних ярусів схилів та рівнин нижче розташованих геоморфологічних рівнів, до осей «входів» (парадинамічних осей). Вивчення просторових закономірностей орієнтації й інтенсивності таких потоків, а також топографічного градієнту і фізико-географічних процесів, що ним зумовлюються, разом дали можливість виділити систему парадинамічних ландшафтних районів території дослідження та побудувати відповідну картографічну модель (рис. 2).

Під час побудови даної картографічної моделі було застосовано наступні *критерії* виділення парадинамічних ландшафтних районів:

- ✓ однонаправленість векторів горизонтальних зв'язків між ландшафтними смугами одного парадинамічного району;
- ✓ близькі значення градієнтів в межах одного ландшафтного ярусу парадинамічного району;
- ✓ наявність лише однієї області/осі «входу» потоку;
- ✓ характерний набір видів фізико-географічних процесів;
- ✓ схожість набору та характеру сусідства урочищ і складних урочищ;
- ✓ відсутність тісної взаємодії із оточуючими парадинамічними районами (наявність парадинамічної автономності).

Отже, парадинамічні райони відрізняються один від іншого цілісністю, замкненістю горизонтальних динамічних зв'язків між ландшафтними смугами, що формують даний район [3]. Все це разом дозволяє використати сукупність парадинамічних районів в якості важливої операційної одиниці обґрунтування, розробки й впровадження системи заходів з оптимізації та забезпечення стійкості парадинамічного району в цілому шляхом регуляції та зміни окремих горизонтальних взаємозв'язків між геосистемами, що його формують. Для цих потреб було визначено структуру парадинамічних районів регіону дослідження, виявлено й закартографовано їх межі, проаналізовано специфічні риси.

Так, на картографічній моделі (рис. 2) знайшли своє відображення системи горизонтальних зв'язків, що сформувалися та існують між ландшафтними смугами одного району/підрайону, а також виділені за зазначеними вище критеріями парадинамічні райони території Лівобережної України, мережа яких дозволила виявити специфічні ландшафтні парадинамічні особливості регіону дослідження та використати отримані результати для розробки інструментарію ландшафтного планування. Так, територія Лівобережної України складається з 89 парадинамічних ландшафтних районів, з яких 67 – у відповідності до критерію однієї (спільної) макроекспозиції схилів (підсистеми ландшафтних ярусів), поділяються на парадинамічні ландшафтні підрайони.

Легенда до рис. 2:

Парадинамічні ландшафтні райони:

1 – Сож-Дніпровський; 2 – Придеснянський; 3 – Корюківський; 4 – Ревнівський; 5 – Менський; 6 – Убідський; 7 – Середньодеснянський; 8 – Деснянсько-Сеймський; 9 – Знобівський; 10 – Свигський; 11 – Івотський; 12 – Шосткинський; 13 – Есманський; 14 – Ретський; 15 – Клевенський; 16 – Олишівський; 17 – Деснянсько-Куликівський; 18 – Дочський; 19 – Нижньосеймський; 20 – Сеймсько-Путивльський; 21 – Остерський; 22 – Роменський; 23 – Тернівський; 24 – Вирський; 25 – Юнаківський; 26 – Сумський; 27 – Псельсько-Могрицький; 28 – Сироватський; 29 – Нижньодеснянський; 30 – Верхньоодайський; 31 – Лисогірський; 32 – Бориспільсько-Придніпровський; 33 – Трубіжсько-Баришівський; 34 – Недрівський; 35 – Трубіжський; 36 – Трубіжсько-Супійський; 37 – Супійський; 38 – Переводівський; 39 – Удай-Варвинський; 40 – Оржицький; 41 – Сліпорідський; 42 – Нижньоодайський; 43 – Золотоносський; 44 – Нижньосульський; 45 – Сульсько-Лохвицький; 46 – Сульський; 47 – Глобинсько-Придніпровський; 48 – Хорольський; 49 – Груньський; 50 – Середньопсельський; 51 – Грунь-Ташанський; 52 – Шишацько-Псельський; 53 – Говтвівський; 54 – Псельсько-Кременчуцький; 55 – Псельсько-Ворсклинський; 56 – Боромлянський; 57 – Маловорсклицький; 58 – Приворсклинський; 59 – Ворсклинсько-Великописарівський; 60 – Ворсклинсько-Котелевецький; 61 – Мерлівський; 62 – Коломацький; 63 – Машівський; 64 – Ворсклинсько-Орільський; 65 – Приорільський; 66 – Орчиківський; 67 – Берестівський; 68 – Багатський; 69 – Орільський; 70 – Краснопавлівський; 71 – Лозівський; 72 – Тернівсько-Самарський; 73 – Удський; 74 – Дергачівський; 75 – Харківський; 76 – Мож-Мерефський; 77 – Харківсько-Сіверськодонецький; 78 – Берекський; 79 – Чепельсько-Сіверськодонецький; 80 – Малинівсько-Сіверськодонецький; 81 – Бритаїський; 82 – Сіверськодонецький; 83 – Торецький; 84 – Печенізький; 85 – Вовчанський; 86 – Великобурлуцький; 87 – Балаклійський; 88 – Ізюмський; 89 – Червонооскільський;

Висновки

Таким чином, здійснений аналіз сутності поняття позиційно-динамічної структури, виокремлення й обґрунтування системи таксономічних одиниць, які її презентують, критеріїв їх виділення й картографування дало можливість встановити мережу позиційно-динамічних районів та підрайонів території Лівобережної України. Разом вони відображають регіональні специфічні особливості території дослідження, а також системи парадинамічних зв'язків між районами та у їх складі. При цьому, парадинамічний район – головна операційна одиниця регіональної позиційно-динамічної структури території дослідження – розуміється як такий, безпосередньо причиною виникнення якого виступають найважливіші динамічні процеси, топографічний та гідралічний градієнти, що разом призводять до

утворення єдиного системотвірного речовинно-енергетичного потоку, спрямованого від загального осередку формування «виходів» потоків у вигляді радіальних ліній току ландшафтних ярусів схилів та рівнин нижче розташованих геоморфологічних рівнів до осей «входів» (парадинамічних осей).

Крім того, специфіка парадинамічних ландшафтних районів, підрайонів і ярусів та їх вивчення у контексті реалізації інструментарію ландшафтного планування є ефективним для потреб техніко-економічного обґрунтування й розробки регіональної схеми та програми ландшафтного планування, отже – являють собою критеріальну базу виділення й обґрунтування ландшафтно-планувальних таксономічних одиниць.

Література

1. Воровка В.П., Гришко С.В. Старобердянський ліс як лісокультурний парадинамічний ландшафт / В.П. Воровка // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна, №1147. – Серія Екологія. – Вип. 12. – 2015. – С. 84-90.
2. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтної екології: Підручник / М.Д. Гродзинський. – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
3. Гродзинський М.Д., Шищенко П.Г. Ландшафтно-екологічний аналіз в мелиоративному природопользованні / М.Д. Гродзинський. – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
4. Методические указания по ландшафтным исследованиям для сельскохозяйственных целей / Под ред. Г.И. Швевса, П.Г. Шищенко. – М.: Изд-во ВАСХНИЛ, 1990. – 58 с.
5. Мильков Ф.Н. Физическая география: современное состояние, закономерности, проблемы: монография / Ф.Н. Мильков. – Воронеж: ВГУ, 1981. – 400 с.

Надійшла до редколегії 15.06.2016